

SCI-CONF.COM.UA

TOPICAL ASPECTS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH

**PROCEEDINGS OF VIII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
APRIL 18-20, 2024**

**TOKYO
2024**

TOPICAL ASPECTS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH

Proceedings of VIII International Scientific and Practical Conference

Tokyo, Japan

18-20 April 2024

Tokyo, Japan

2024

UDC 001.1

The 8th International scientific and practical conference “Topical aspects of modern scientific research” (April 18-20, 2024) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2024. 489 p.

ISBN 978-4-9783419-2-1

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Topical aspects of modern scientific research. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2024. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/viii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-topical-aspects-of-modern-scientific-research-18-20-04-2024-tokio-yaponiya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: tokyo@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2024 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2024 CPN Publishing Group ®

©2024 Authors of the articles

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї, ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ

Шиделко Анна Володимирівна

к. соц. н., доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
Інституту управління, психології та безпеки,
Львівський державний
університет внутрішніх справ

Кандяк Емілія Сергіївна

студентка 3 курсу, спеціальності 053 «Психологія»
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»

Анотація. Представлено поняття самооцінки особистості та процесу її формування. Висвітлено думки вчених щодо самооцінки особистості, зокрема, це: М. Пирлик, Р. Бернс, А. Адлер, Е. Еріксон, Е. Фромм, К. Хорні. Подано авторську дефініцію «самооцінка». Обґрунтовано важливість сім'ї у формуванні самооцінки особистості і якою вона буде – завищеною, адекватною чи заниженою.

Ключові слова: самооцінка, особистість, виховання, сім'я, неадекватна й адекватна самооцінка.

Вступ. Сімейне оточення є найсуттєвішим фактором у вихованні, де дитина проводить більшість свого часу. Роль сім'ї у формуванні особистості та її самосвідомості неперевершена, переважаючи над іншими впливами. Однак позитивний вплив сім'ї на дитину виявляється лише в тому випадку, якщо вона допомагає дитині відчувати себе впевненою та усвідомлювати, що її люблять. Відомо, що виникнення проблем у поведінці, низька або неадекватна самооцінка, емоційні розлади та інші психологічні проблеми особистості здебільшого пов'язані з деструктивними подіями в дитинстві.

Самооцінка є ключовим компонентом самосвідомості, що виражається в емоційно заряджених оцінках особистості, її можливостях, моральних характеристиках і вчинках. Вона впливає на регулювання поведінки та встановлення взаємин з оточенням, визначаючи рівень критичності, вимогливості до себе, а також ставлення до успіхів і невдач. Ефективність діяльності людини і її особистісний розвиток залежать від рівня самооцінки [1].

За нашим переконанням, самооцінка – це відчуття, яке пов'язане із психологічною та емоційною сферою особистості, яка вірить у себе, свої можливості, може адекватно оцінити свої можливості, дії, поведінкові патерни, таланти, задатки, уміння й навички у порівнянні з іншими, опираючись на власний досвід. Самооцінка сприяє самовдосконаленню особистості.

Як відзначає М. Пирлик, комплексне дослідження самооцінки підтверджує її складність і багатогранність як психологічного явища, а також її вплив на розвиток та функціонування різних аспектів особистості. Аналіз самооцінки уявляється складним через органічне поєднання процесуальних та структурних компонентів: самооцінка може змінюватися під час діяльності, водночас впливаючи на неї [2].

Наголосимо, що самооцінка має значний вплив на діяльність особистості та сприяє формуванню різних аспектів її ідентичності. Один із провідних закордонних психологів, що вивчав самооцінку, Р. Бернс, описував її як особистісний оцінювальний засіб, що виражається у внутрішніх переконаннях, характерних для кожної особи. Самооцінка слугує інструментом та передумовою для формування концепції «Я» [3].

Існують два типи самооцінки:

1. *Адекватна самооцінка* – коли оцінка відповідає реальній картині. Це допомагає особі бути критичною до себе, визначати реальні цілі та відповідно розподіляти свої зусилля з урахуванням потреб ситуації.

2. *Неадекватна самооцінка* має дві форми:

- завищена – коли особа переоцінює свої можливості, має надмірну віру у власні сили, тенденцію до підвищеної уваги до себе і може проявляти

зарозумілість відносно до оточення;

- занижена – коли особа страждає від недооцінки власних здібностей, є боязкою і нерішучою, і відчуває відсутність віри в себе.

Згідно з А. Адлером, основа формування самооцінки закладається у період повної безпорадності та залежності дитини від батьків. Якщо розвиток відбувається правильно та в екологічному середовищі, то вроджена потреба в рості та досягненнях приводить до формування здорової адекватної самооцінки, без виникнення комплексів. Це можливо, коли потреби дитини враховуються, на неї не чинять тиск, не соромлять, і не вимагають від неї неможливого на даному етапі розвитку, які психологічно, так і фізіологічно. Однак, якщо дитина постійно зазнає примусу, приниження, надмірних вимог, це може призвести до формування комплексу неповноцінності (низької самооцінки).

Представники різних напрямів психології підкреслюють важливість з раннього віку виховувати дитину із наголосом на гуманізм та гуманне ставлення до дитини. Згідно з Е. Еріксоном, у ранньому дитинстві вплив на людину відчувається переважно з боку сім'ї, а пізніше – від широкого соціального оточення, такого як сусіди, однокласники, школа та інші соціальні та культурні інституції [4].

Е. Фромм надає особливого значення ролі батьківської любові у вихованні дітей. У своїх працях він розглядає різні теорії любові, серед яких виділяє сімейну любов як найсвятіший зв'язок серед усіх емоційних зв'язків [5].

Те, що діти засвоюють у сім'ї, залишається з ними впродовж усього життя. Цінності та ціннісні орієнтації, правила, сімейні ритуали, взаємодія у родині та прояв любові у взаємостосунках – усе це може бути надане дитині сім'єю. Сім'я відображає усі процеси, що відбуваються в суспільстві, набирається досвіду, вчиться нового та передає це у формі виховання своїм дітям.

Ступінь ідентифікації дитини з одним із батьків залежить від частоти, інтенсивності та близькості їхнього спілкування. У випадку сина, який проводить більше часу з батьком, вплив останнього буде вирішальним.

Аналогічно, дівчинка, яка більше часу проводить з матір'ю, швидше ідентифікуватиме себе саме з нею. Через часте та інтенсивне спілкування з батьками, особливо якщо воно ґрунтується на принципах демократії й взаєморозуміння, дитина переймає і засвоює батьківські цінності та норми. Однобічний авторитарний вплив батьків може призвести до слабких емоційних зв'язків з дітьми та знизити ефективність їхнього виховання.

Розуміємо, що дівчинка, яка проводить більше часу з матір'ю і має довірливе спілкування з нею, у майбутньому для розв'язання проблем або просто для міжособистісного спілкування чи розв'язання певних питань швидше звернеться до матері, а хлопець, відповідно, до батька.

Батьки є першим соціальним середовищем, у яке потрапляє дитина після народження. Їхні особистісні характеристики відіграють ключову роль у формуванні маленької особистості. Не випадково, що в складний час у своєму житті ми часто звертаємося до батьків, особливо до матері, за підтримкою. Любов дитини до батьків є безмежною і безумовною. У перші роки ця любов забезпечує життя і безпеку, а згодом вона стає джерелом підтримки та забезпечення емоційного та психологічного добробуту.

Основним завданням батьків є розвиток у дитини уявлення про те, що її люблять і турбуються про неї. Важливо, щоб у дитини ніколи не виникало сумнівів у батьківській любові. Ступінь віддаленості у взаєминах з дитиною залежить від того, яке значення виховання займає у складній системі мотивів поведінки дорослої людини. Тому важливо розуміти, яке місце виховання займе у мотиваційній системі батьків у відношенні до майбутньої дитини [6].

Згідно з поглядами К. Хорні, соціокультурні умови значно впливають на формування особистості. Вчена визначила дві основні потреби, що виникають у дитинстві: потребу у задоволенні (пов'язану з основними біологічними потребами) та потребу в безпеці. Однак, в розвитку дитини, К. Хорні приділяла особливу увагу потребі в безпеці. Задоволення цієї потреби значною мірою залежить від батьківського виховання. Дитина потребує «теплої атмосфери», яка забезпечує їй відчуття внутрішньої безпеки та свободи, дозволяє

висловлювати власні думки та почуття. Отримання любові сприяє підвищенню самовпевненості і є ключем до подальшого успіху. К. Хорні зауважує, що «...інші оцінюють нас не лише за нашим успіхом; власна оцінка самого себе, хоч ми того хочемо чи ні, також йде за тим же шляхом...». Якщо потреба в безпеці залишається невдоволеною у дитини, це може призвести до формування базальної тривоги, яка з часом може сприяти розвитку неврозу [7].

Особливості виховання у сім'ї, цінності та ціннісні орієнтири мають важливе значення для формування самооцінки молодшої особистості. Рівень і адекватність самооцінки відображає нервово-психічне здоров'я молодшого покоління. Похвала, підтримка та підтвердження певної поведінки сприяють розвитку позитивної самооцінки. Родина може бути ключовим фактором у подоланні труднощів, які виникають у дитини, у підтримці її, коли вона невпевнена у своєму виборі тощо.

Крім того, психологічний клімат в сім'ї також впливає на самооцінку дитини. Від атмосфери в родині залежать напрямок активності дитини, її оцінка себе та особисті очікування від оточення. Рівень теплоти у міжособистісному спілкуванні в родинному колі, сприяє успішній реалізації настанов дорослих, вказівок та пріоритетів, які вони прагнуть донести до дітей виховуючи їх.

Основи самооцінки формуються досить рано, близько у віці п'яти років, і значна частина відповідальності за цей процес залежить від сімейного-батьківського виховання дитини.

Якщо батьки:

- підтримують гармонійні відносини між собою;
- спілкуються з дитиною ласкаво та щиро;
- підтримують та хвалять свою дитину;
- наставляють її наполегливо розв'язувати поставлені перед нею завдання.

Завдяки такому стилю виховання, ймовірніше, що така дитина виросте з підвищеною самооцінкою.

На відміну від цього, якщо:

- дитина постійно зіштовхується з відчуттям неоціненності;
- у батьків авторитарний стиль виховання дитини;
- дитина не відчуває своєї власної цінності та значущості.

З огляду на викладене, при застосуванні означеного стилю виховання у дитини може сформуватися занижена самооцінка, що робить навколишній світ для неї або прихильним, або трохи ворожим.

Діти з завищеною самооцінкою зазвичай оточені взірцем ідеалу в сім'ї, де критика рідко зустрічається, і вони вже у дошкільному віці усвідомлюють свою винятковість. У сім'ях, де діти мають високу, але не завищену самооцінку, батьки поєднують увагу до особистості дитини (її інтереси, смаки, друзі) з достатньою вимогливістю. Діти з заниженою (але не обов'язково дуже низькою) самооцінкою можуть насолоджуватися великою свободою вдома, проте ця свобода, фактично, перетворюється на безконтрольність, оскільки батьки виявляють мало зацікавленості до їхніх інтересів та діяльності, включаються в їхнє життя лише у випадках навчальних проблем, мало проявляючи інтерес до їхніх захоплень, друзів або емоційних переживань [1].

Висновок. Отже, поняття самооцінки має різні визначення та використовується в широкому спектрі контекстів. Більшість вчених психологів розглядають самооцінку як оцінку своїх власних здібностей та навичок. Різні варіації самооцінки можуть бути класифіковані як низька, середня та висока.

Феномен батьківсько-дитячих взаємин є широким поняттям та має багато вимірів, таких як батьківські установки та поведінка, батьківські позиції, типи батьківських відносин, типи відносин «мати-дитина», типи батьківського авторитету, стилі виховання, сімейні ролі дитини, стилі спілкування в сім'ї та інші. Основною складовою батьківсько-дитячих взаємин, яка відображає емоційне сприйняття дитини, є батьківське ставлення.

Таким чином, розвиток дитини відбувається в сім'ї, де батьки є основними посередниками впродовж її життя. Гармонійна сім'я є надійним, комфортним середовищем, яке захищає внутрішній світ дитини, має свої правила та секрети, й оберігає дитину від зовнішніх негативних впливів. Тому

основним завданням батьків – це створення сприятливих умов для формування здорової, розвиненої особистості та розвитку й формування й неї адекватної самооцінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання. Київ: ЦП «Компринт», 2019. 376 с.
2. Мацко Л. А., Пришак М. Д., Годлевська В. Г. Основи психології та педагогіки. Вінниця: ВНТУ, 2019. 163 с.
3. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Пасєва О. В. Загальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
4. Erikson E. H. Childhood and societyUSA: W. W. Norton & Co, 1950. 445 с.
5. Fromm E. The Art of Loving. – New York: Harper Row, 1956. 148 p.
6. Батьків не обирають. Проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні / За ред. Ю. М. Якубової та ін. К.: АЛД, 1997. 185 с.
7. Феннел М. Як підвищити самооцінку. Київ: Компринт, 2015. 376 с.